

УДК 658.153

РОЛЬ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Швидка О.П.*, 2013

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

У статті представлені результати дослідження значення оборотного капіталу для ефективної (прибутковості) діяльності підприємств. Обґрунтовано необхідність управління оборотним капіталом для забезпечення прибутковості фірми та наведено схему взаємодії всіх складових елементів системи управління підприємством.

Ключові слова: *оборотний капітал, управління оборотним капіталом, прибуток, прибутковість підприємств, система управління підприємством.*

Постановка проблеми. Сучасні динамічні економічні відносини та їх глибина, підвищення ролі інноваційних факторів у забезпеченні конкурентоспроможності та довгострокової прибутковості підприємств визначають необхідність переосмислення аналітичного інструментарію управління нею. Сьогодні важливе значення мають саме критерії оцінки управлінських рішень, тобто основи економічних розрахунків, одним з яких і є управління оборотним капіталом. В умовах ринку прибуток є джерелом усіх фінансових ресурсів підприємства. Величина прибутку характеризує фінансові результати роботи підприємства та визначає його фінансовий стан [4]. Таким чином виникає необхідність теоретичних досліджень і розроблення практичних аналітичних інструментів досягнення високих показників менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значний доробок науковців з розгляду проблеми прибутковості (Алексеев В. [2], Бріггем Є.Ф. [5], Гавалешко С.В. [6], Загородній В.Г. [7], Павлишенко М.М., Шагалю С.В. [12]; Бланк І.А.[3]; Олексюк О.І., Дзюбенко Л.М.[11]; Блонська В.І., Турчиняк Ю.Б.[4]; Кейнс Дж.М., Ковалев В.В. [8], Маркс К., Моляков Д.С., Поддєрьогін А.М., Рікардо Д., Сміт А., Чернов В.И., Шамхалов Ф.Р., Яцюк Н.А., Мец В.О. [9], Павловська О.В., Попович П.Я., Бець М.П., Васильєва В.В. та ін.), недостатній розвиток теоретико-методичних положень щодо впливу управління саме оборотним капіталом. Це і визначає актуальність пошуку підходів до визначення методів оцінки впливу елементів оборотного капіталу на прибутковість та необхідність вдосконалення управління ними, як основи ефективної діяльності підприємства.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування необхідності управління оборотним капіталом підприємств для забезпечення прибутковості та визначення напрямків розвитку для підвищення ефективності їх функціонування.

Виклад основного матеріалу. Значні темпи розвитку економіки, динамічні зміни зовнішнього середовища, впровадження світових стандартів діяльності вимагають від вітчизняних підприємств максимально ефективного використання наявних ресурсів і підвищення результативності їх функціонування. Таким чином виникла необхідність появи нових орієнтирів та методів управління для прискорення економічних перетворень на підприємствах. Оскільки вартість продукції визначається, виходячи із суспільно необхідного рівня господарської діяльності (затрат праці), а собівартість продукції – виходячи із фактичних затрат праці, то відмінність між суспільно необхідним і фактичним рівнем господарської діяльності підприємства знаходить своє відображення в прибутку підприємства, який є видозміненою формою доданої вартості. При стабільній ціні (вартості) зниження собівартості продукції веде до збільшення прибутку підприємства. І навпаки. Ось чому прибуток є основним узагальнюючим показником рівня господарської діяльності підприємства. Отже, прибуток є основним показником економічної ефективності господарської діяльності підприємства [6].

Переходячи безпосередньо до аналізу прибутковості, необхідно вказати на широку різноманітність технологій синтезу аналітичних індикаторів. Однак найбільш показовими та відомими вважаємо такі технології дослідження ефективності діяльності через прибутковість. В плануванні прибутку беруть участь – при організаційній відповідальності за цю справу фінансової служби – всі виробничі та функціональні підрозділи підприємства. Тільки в такому разі план буде правильно віддзеркалювати внутрішньогосподарські резерви виробництва на базі більш

* © Швидка О.П. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

раціонального використання матеріалів, трудових і фінансових ресурсів, особливо оборотного капіталу [2]. Щоб розуміти взаємозв'язок та місце управління оборотним капіталом у загальній системі менеджменту підприємства, було досліджено роботи вчених-економістів з цього питання.

Так, наприклад, А. Лоулорол вважає, що ефективність є всезагальним економічним показником, який інтегрує у собі вплив усієї різноманітності чинників і перебіг усіх бізнес-процесів. Він побудував аналіз за п'ятьма такими напрямками – цілі діяльності, коефіцієнт корисної дії компанії, корпоративна ефективність, порівнянність результатів, прогресивність зміни тенденцій. Загальна схема аналізу ефективності та побудови системи аналітичних показників за Лоулоролом має такий вигляд який наведений на рис. 1.

А. Лоулорол розглядає ефективність оборотного капіталу на четвертому рівні оцінки загальної ефективності діяльності підприємства. При цьому ефективність матеріальних запасів автор виділяє в окремих елемент управління. Відповідно на другому місці стоїть ефективність прибутку, а на першому – ефективність загальних доходів підприємства.

Рис. 1. Схема аналізу ефективності за А. Лоулоролом [5].

Таким чином, прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально – технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або, принаймні, стабілізацію його на певному рівні протягом визначеного періоду часу.

Управління оборотним капіталом, для підвищення рівня прибутковості підприємства, є безперервним процесом дії на кожен його елемент. Так співвідношення оборотних коштів, що перебувають у сфері виробництва й у сфері обігу, є неоднаковим у різних галузях економіки України. Пояснюється це особливостями організації виробництва, постачання, збуту, а також системи розрахунків. Для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва й обігу. При цьому підприємство зацікавлене у зменшенні оборотних коштів у сфері обігу за рахунок поліпшення системи постачання, раціональніших форм розрахунків.

Питанням аналізу оборотного капіталу у вітчизняній спеціальній науковій літературі приділялося багато уваги, проте методологія аналізу в основному носила макроекономічний характер, що було зумовлено централізованим управлінням держави всіма суб'єктами і об'єктами господарської діяльності. Таким чином, з точки зору підприємства елементи оборотного капіталу аналізувалися як окремі об'єкти, і такий ретроспективний аналіз був методологічно відірваний від прогнозування і не ставив за мету створення ефективної інформаційної системи для внутрішнього управління фінансовими ресурсами підприємства, що дасть можливість вплинути на його прибутковість в цілому.

До цього часу перед вітчизняною наукою питання управлінського аналізу оборотного капіталу, який є невід'ємною складовою частиною єдиного процесу управління підприємством, не ставилося тому, що в нашій країні всі складові процесу управління, такі як облік, аналіз, контроль та прогнозування, були і є предметами різних наук. Необхідно дослідити значення оборотного капіталу для досягнення високої рентабельності капіталу, як результуючого показника діяльності підприємства. Оскільки оборотний капітал є складовою загального капіталу підприємства.

Інтенсивний шлях розвитку являє собою зростання виробництва за рахунок більш раціонального використання його факторів, тобто впровадження нових технологій, поліпшення його організації (нова структура господарських зв'язків, управління та кооперації і т.д.), удосконалення використання основних, оборотних фондів, прискорення їх оборотності, амортизації, підвищення кваліфікації робочої сили та вдосконалення наукової організації праці. Досягається підвищення якості продукції, зростання продуктивності праці, ресурсозбереження, поліпшення використання наявної матеріальної бази виробництва. До таких заходів відносяться енергозберігаючі проекти, програми зниження матеріаломісткості і трудомісткості та ін. Безсумнівною перевагою цього напрямку є подолання перешкод, породжених обмеженістю природних ресурсів і можливість досягнення дуже високих темпів економічного зростання.

Для успішного розвитку економіки будь-якого підприємства необхідно вивчати співвідношення обсягу виробництва (реалізації) продукції з витратами і прибутком. Це співвідношення аналізується для дослідження комплексу причинно-наслідкових взаємозв'язків найважливіших показників кінцевих результатів діяльності підприємства, наукового обґрунтування управлінських рішень

Резерви збільшення суми прибутку та рентабельності пов'язані з напрямками господарювання підприємства, для керівників і відповідних спеціалістів (менеджерів), важливим є детальне значення масштабів дії, форм контролю та використання найбільш істотних внутрішніх і зовнішніх чинників ефективності на різних рівнях управління діяльністю підприємства [6].

Нами проаналізовано та побудовано каскад взаємозв'язків від функціональних елементів управління, одним з яких і є оборотний капітал, до показника ефективності діяльності підприємства, а саме рентабельності капіталу. Схема на якій зображено місце оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства представлена на рис. 2. Ми розмежували чотири групи показників: функціональні елементи управління, елементи управління для досягнення результату, поточні показники та показник ефективності діяльності підприємства. Це дало можливість зробити висновок про значний вплив елементів оборотного капіталу на ефективність діяльності фірми на всіх виділених групах.

Структуризація процесів управління оборотним капіталом підприємств є встановленням просторово-часової структури компонентів різної природи (робочої сили, засобів виробництва, матеріалів, фінансів) і їх взаємодії з метою отримання максимальних якісних і кількісних результатів в найкоротший час і при мінімальних витратах ресурсів. Однією з головних проблем організації системи управління на підприємствах стає проблема гнучкості. Метою створення системи управління оборотним капіталом на вітчизняних підприємствах є підвищення прибутковості діяльності та задоволення попиту споживачів. Основними результатами управління оборотним капіталом є: комплексне використання сировини та матеріалів; зростання обсягів виробництва продукції; зменшення дебіторської заборгованості; підвищення оборотності оборотного капіталу; зменшення тривалості одного обороту; істотне скорочення кількості непотрібних робіт; надання діяльності підприємств цілеспрямованості; формування системи мотивації роботи персоналу; забезпечення ефективності, а саме прибутковості підприємства в цілому тощо. Як уже зазначалося, кожне підприємство має певні особливості та власний процес розвитку, тому при формуванні системи управління оборотним капіталом необхідно враховувати специфіку функціонування кожного з них окремо.

Висновки. Наявність фрагментарних систем і недоліків в управлінні оборотним капіталом підприємств породжують необхідність їх вирішення. Покращення управління оборотним капіталом на вітчизняних підприємствах дозволить забезпечити досягнення поставлених управлінських цілей, а саме, підвищення прибутковості діяльності, оперативність реагування на проблеми що виникають, визначити конкретний процес на якому вони відбулись і, як наслідок, підвищити ефективність використання всіх елементів оборотного капіталу. Крім того, варто застосовувати та обирати такі методи управління, які не потребують значних інвестицій, органічно поєднується з існуючою системою управління, поєднуючи різні функції менеджменту.

Рис. 2. Місце оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства

Перспективою формування та розвитку систем управління оборотним капіталом для більшості підприємств, є врахування особливостей методів підвищення прибутковості підприємства, які дозволять підвищити ефективність використання всіх елементів оборотного капіталу і, як наслідок, забезпечити високий рівень платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання. Відомо, що кожна діюча система повинна розвиватись та вдосконалюватись. Особливо важливо не тільки діагностувати стан діяльності, але й моделювати майбутні кроки функціонування підприємства, це питання і є науковим інтересом наших подальших досліджень.

Література:

1. Абубакар А.О. Планирование как действенный инструмент управления эффективностью формирования оборотных средств промышленного предприятия / А.О. Абубакар // Вісн. екон. науки України. – 2007. – № 1. – С. 7–11.
2. Алексеенко В. Рентабельність підприємства в умовах трансформації ринкових процесів // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_14/Alekseenko.pdf.
3. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.: Ника – Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
4. Блонська В.І., Турчиняк Ю.Б. Прибуток підприємства та чинники, які впливають на його розвиток // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/16_7/272_Blonska_16_7.pdf.
5. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф.Брігхем:Пер. з англ. – Київ: Молодь, 1997. – С. 119.
6. Гавалешко С.В. Рентабельність підприємства та шляхи його підвищення // http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/10_106158.doc.htm.
7. Загородній В. Г. Фінансовий словник. / В.Г. Завгородній – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – С. 452.
8. Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 1998. – С. 299–303.
9. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб / В.О. Мец. – К.: Вища шк., 2003. – С. 90.
10. Миронова О.О. Сучасні підходи до управління організаціями // http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63670.doc.htm
11. Олексюк О.І., Дзюбенко Л.М. Прибутковість в управлінні результативністю діяльності сучасних компаній // Фінанси України. – 2006, № 12. – С. 101–112.
12. Павлишенко М.М., Шагалюк С.В. Управління прибутковістю – основа ефективності діяльності підприємства // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/18_1/18_1_Pawlyshenko_2.pdf